

نمادهای ابدی در فرهنگ گیلان

(تأملاتی مردم‌شناختی در باب تصویر و نماد در گیلان)

www.ketab.ir

علی عباسی

سرشناسه	: عباسی رودپشتی، علی، ۱۳۷۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: نمادهای ابدی در فرهنگ گیلان : (تأملاتی مردم شناختی در باب تصویر و نماد در گیلان)/علی عباسی.
مشخصات نشر	: رشت : نشر بلور، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ص.: مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۶-۹۶۸-۸ -
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۸۷] - ۱۹۷ .
سایر اطلاعات عنوانی	: تأملاتی مردم شناختی در باب تصویر و نماد در گیلان.
موضوع	: علایم و نمادها -- ایران -- گیلان
موضوع	: Signs and symbols -- Iran -- Gilan :
موضوع	: اساطیر ایرانی -- گیلان
موضوع	: Mythology, Iranian -- Gilan :
رده بندی کنگره	: P ۹۹/۳۷ :
رده بندی دیویی	: ۳۰۲/۲۰۹۵۵۲۳:
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۵۵۸۹۴۷

نمادهای ابدی در فرهنگ گیلان

نویسنده:	علی عباسی
ناشر:	انتشارات بلور
نوبت چاپ:	اول
تاریخ انتشار:	۱۴۰۰
امور فنی	مؤسسه ساقی
چاپ و صحافی:	نقیس
شمارگان:	۱۰۰۰
قیمت:	۶۵/۰۰۰ تومان

نشانی: رشت، خیابان امام خمینی، کوئی آفتاب، جنب مسجد، انتشارات بلور
 تلفن: ۰۱۳-۳۳۲۴۵۵۷۵ - ۰۱۳-۳۳۲۱۲۲۳۲ - ۰۱۳-۳۳۲۵۴۶۱۷ فکس:
 همراه: ۰۹۰۲۱۹۷۵۱۲۳ ۰۹۰۲۰۶۰۵۰۶۰ SMS: ۵۰۰۰۲
 Email. BoloorBook@gmail.com
 /BoloorBook
 www.BoloorBook.com

فهرست

۱۱	پیش‌گفتار.....
۱۳	بررسی باورها و اعتقادات اسطوره‌ای در گیلان باستان.....
۱۴	آنمیسیم.....
۲۰	توت‌میسیم.....
۲۳	فیتیشیم.....
۲۴	شم‌نیمس.....
۲۷	تجسد باوری.....
۲۹	بیکرها و اشیاء مقدس در سیطره‌ی اسطوره.....
۳۳	نتیجه‌گیری.....
۳۵	اسطوره آفرینش و ایزد شهیدشونده.....
۳۶	قربانی کیومرث و تبار گیاهی انسان.....
۳۸	قربانی ایزد هیوم، گیاه شهید شونده.....
۴۰	کارکرد بصری اشیاء و بدن در آئین سوگ.....
۴۵	سیاوش، فیروز و آیین خرّه.....
۴۶	میر نوروزی، کوسه برنشین، عروسی گولی و آهو چره.....
۴۹	افسانه سیاگالش، آیین نوروز بل، علم‌واجینی.....
۵۲	تصاویر فالیک و آیین باروری.....

نمادهای ابدی (بخش یکم) ۵۵

مقدمه ۵۵

ویژگی تصویرگری در گیلان باستان ۵۶

سفالینه‌های گاوهای کوهان‌دار ۵۸

نقش پرندگان افسانه‌ای و عقاب ۶۰

نقش سیمرغ ۶۰

نقش بزکوهی، گوزن و قوچ ۶۱

نقش شیر ۶۴

نقش اسب ۶۵

نقش دیو دو سر ۶۵

نقش انسان ۶۶

نقش خورشید و جلیپا و درخت زندگی ۶۸

نقش‌های تزئینی ۶۹

نمادهای ابدی (بخش دوم) ۷۱

ادبیات عامیانه و تصورات کهن ۷۲

گذری بر نگاره‌های زیارتگاهی گیلان ۷۴

نمادها و نشانه‌ها ۷۶

تصویر اسب ۷۷

درخت زندگی ۷۸

پرنده ۸۰

خورشید، ماه، حلقه و گردون ۸۰

تصویر شیر ۸۳

تصویر تاج ۸۳

تصویر آهو ۸۴

شکل علم‌ها و بازنمایی درخت زندگی ۸۵

۸۹	استعاره‌ی جام
۹۱	جام‌های زرین افسانه‌ای
۹۳	نگاهی بر اشارات تاریخی و همچنین مفاهیم نهفته در استعاره‌ی جام
۱۰۰	جام به عنوان یک شیء گشوده و پذیرنده
۱۰۳	جام به عنوان یک شیء زرین
۱۰۵	جام به عنوان زمینه‌ای برای اجرای نقوش آیینی
۱۰۷	درخت و گیاه در فرهنگ بصری مردم گیلان
۱۰۹	ارزش ایزدی درخت در فرهنگ ایرانیان
۱۱۱	جایگاه اساطیری درخت در گیلان
۱۱۷	تصویر درخت و گیاه در نقش‌های باستانی گیلان
۱۱۸	بازتاب تصویر درخت در هنرهای بومی و سنتی گیلان
۱۱۹	نقشمایه‌های گیاهی در نقاشی‌های زیارتگاهی گیلان
۱۲۰	نقشمایه‌های گیاهی در دست بافت‌های چادر شب
۱۲۰	نقشمایه‌های گیاهی در دست بافت‌های پشمی
۱۲۱	نقشمایه‌های گیاهی در قلاب دوزی و رشتی دوزی
۱۲۱	نقشمایه‌های گیاهی در گلیم و جاجیم
۱۲۳	نامی بر اسطوره‌ی گاو نخستین در گیلان باستان
۱۲۴	تقدس ورزا و گاو در ایران باستان
۱۲۵	گوپت شاه (ایزد محافظ حیوانات شاخ دار)
۱۲۶	افسانه‌ی سیاگالش (ایزد بومی حامی حیوانات در گیلان)
۱۲۷	افسانه‌ی فریدون و گاو برمایه و زادگاهشان ورنه (گیلان)
۱۳۰	پیکرک‌های باستانی گیلان از گاو و ورزا
۱۳۳	فرم و نقشمایه در آثار باستانی تالش
۱۴۵	نسخه‌ی مصور شاهنامه‌ی لاهیجان
۱۴۹	بررسی برخی تمهیدات تجسمی، ویژگی، شیوه و سبک در نگاره‌ها

پیش‌گفتار

انسان‌شناسی فرهنگی بر خصائل غیر غریزی و آنچه که انسان به واسطه‌ی رشد و آموزش در یک فرهنگ خاص اکتساب می‌کند، تکیه دارد. فرهنگ، آمیخته‌ای از شناخت‌ها، ارزش‌ها و دانسته‌ها، واکنش‌ها و رفتارها، باورها و آئین‌ها و آداب و رسوم و ساخته‌هایی است که اعضای هر جامعه در تطبیق با جهان خود و در رابطه با همدیگر به کار می‌برند، در واقع می‌توان گفت فرهنگ بر یک خصلت آموزه‌ای و موروثی استوار است.

یکی از حوزه‌های انسان‌شناسی فرهنگی، هنر است و با مطالعه‌ی آثار هنری و کاربردهای اجتماعی و فرهنگی، می‌توان پیامدهای آنها را در بستر جمعی، مورد مطالعه و تحلیل قرار داد.

در مجموعه‌ی پیش رو، مقالاتی از حیث انسان‌شناسی در گیلان، در رابطه با فرهنگ بصری گردآوری شده که برخی از این مطالب با تغییراتی جزئی، پیش از این در نشریات متعدد به انتشار رسیده بودند. بنابراین می‌توان جدای از روند خطی مطالب، هریک از آنها را جداگانه نیز مورد مطالعه قرار داد. این نوشتار به صورت کلی ترتیب تاریخی و زمانی خاصی را دنبال نمی‌کند، بلکه بر

حسب موضوع به بررسی موردی آن می‌پردازد. در بررسی اشیاء و تصاویر و کشفیات بصری، هم از فرهنگ بصری پیش از اسلام و هم تولیدات هنری پس از اسلام بهره گرفته شده است. با اینحال در این مجموعه می‌توان جای خالی یک مطالعه موردی در باب وضعیت تصویر در دوران معاصر را نیز احساس کرد، امیدوارم در زمان‌های آتی این فرصت مهیا شود تا خلاء این جستار نیز بر طرف شود.

در رویکرد این نوشتار، به جای پژوهش‌های متکی بر تاریخ هنر، سعی شده بر وجوه انسان شناختی پدیده‌ها تأکید شود و به هنر به عنوان یک پدیده فرهنگی نگریسته شود. بنابراین چنین رویکردی تمام اشکال فعالیت‌های بصری و تصویری، از جمله زیست‌آلات، بدن آرایشی، پوشش، اشیاء روزمره، ماسک‌ها، داستان‌ها و افسانه‌ها، رقص‌ها و سایر پدیده‌ها را در بر می‌گیرد.

بنابراین پژوهش مردم شناختی نه تنها به اشیاء فرهنگی و تولیدات هنری می‌پردازد، بلکه با نفوذ و کنکاش در جامعه بازمانده، میراث معنوی را نیز به یک پیوند با آنها می‌رساند. انسان‌شناسی معنایابی تصویر خیال است و با تصاویر ذهنی، افق‌ها، سویه‌های فرهنگی سر و کار دارد، به همین سبب انسان‌شناسی راهکاری برای فهم و ادراک افق‌های اندیشه انسانی است.

امیدوارم اثر پیش رو مورد طبع و پذیرش علاقمندان قرار گیرد.

علی عباسی - بهمن ماه ۱۳۹۹